REFLECŢII TEOLOGICE ASUPRA SEXUALITĂŢII UMANE

Pr. prof. univ. dr. Vasile VLAD
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea", Arad

Abstract

The topic of human sexuality is so complex that it did not received and, maybe, it will never have an exhaustive explanation capable of pleasing all people, regardless of their religious or philosophical beliefs. In the Christian Tradition the subject does not benefit of a sole theology, accepted by all. Thus, the Holy Fathers and the ecclesial writers from West and East display a wide range of opinions from explanations that consider sexuality a consequence of the original sin to positions that consider it a spiritual manifestation, angelic, which does not include pleasure and the body. The reflection that follows aims to give short guidelines regarding the theological understanding of sexuality in the spirit of the Eastern Fathers.

Keywords: Sexuality, Man as God's Image, Marital Sexuality, Marital Asceticism, Sex Addiction, Childbirth.

Tendinţa spre unire a bărbatului cu femeia – vocaţie a naturii umane

Eva a fost făcută din coasta lui Adam.

> „De atunci Adam nu a mai putut dormi liniștit, aflat mereu în căutarea coastei sale. Dar și Eva va descoperi viața și se va împăca doar alături de cel din corpul căruia a fost scoasă. Astfel, pentru cei doi, începe calea mântuirii: erosul devine o forță care te face să ieși din tine însuți, care te deschide spre celălalt și care nu-ți dă pace până când nu se ajunge la comuniune, la unire."[1]

Tendința spre comuniune dintre un bărbat și o femeie își are temeiul în actul creator al lui Dumnezeu. Dintru început natura

[1] Marko I. Rupnik și Serghei S. Averințev, *Adam și coasta sa. Spiritualitatea iubirii conjugale*, traducere de Constantin Hadarag, Editura Ars Longa, Iași, 1998, pp. 24-25.

omenească a fost zidită nu individual, ci în două sexe. Perechea formează omul desăvârșit – adică bărbatul și femeia: *Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie* (Facerea 1, 27). Valoarea căsătoriei este exact aceea a vieții însăși pentru că doar în căsătorie avem omul complet[2]. Nici bărbatul singur, nici femeia singură nu sunt deplini. Adevărata formă vie a existenței umane create este perechea. În căsătorie se satisface adânca nevoie după dragostea exclusivă a unei alte ființe, după unitate în dualitate. În iubirea dintre soți se realizează o unitate suprapersonală în care persoanele ce alcătuiesc comuniunea nu dispar, ci se desăvârșesc[3]. Fiecare om, de îndată ce devine de sine stătător, își simte singurătatea drept un gol ființial, pe care nu-l poate umple decât cu celălalt, cu care să-și împartă viața și care să-i aparțină cu totul, ca un alter-ego, doar el capabil să-l elibereze de existența străină pe care o simte chiar lângă cei mai apropiați prieteni. Dumnezeu Însuși i-a creat pe bărbat și femeie orientați ontologic unul spre celălalt. Adam simțea singurătatea ca pe un gol existențial[4] care nu putea fi umplut nici de Rai, nici de nevăzutul și necuprinsul Dumnezeu și nici de celelalte făpturi create: „Ca să nu simtă de timpuriu golul, singurătatea, Dumnezeu a creat-o pe Eva. Și nu direct din pământ, așa cum l-a plăsmuit pe Adam, ci din mijlocul trupului, din coasta lui Adam, ca s-o simtă ca fiind a lui, trup din trupul lui, os din oasele lui. Acestea ne arată că omul, oricât de sfânt ar fi, are nevoie, în afară de prezența dumnezeiască nevăzută, și de prezența omenească văzută. Simte nevoia să aibă lângă el un om de-al lui, să-l privească, să-l atingă, să-l asculte, să se plece asupra lui și să-i arate iubire"[5]. Prin actul zidirii bărbatului și femeii, Dumnezeu a așezat în cei doi atribute pe care celălalt nu le are și care generează căutarea (ontologică)

---

[2] Pr. prof. Ilie Moldovan, *Iubirea, Taina căsătoriei. Teologia iubirii I*, fără editură, Alba Iulia, 1996, p. 84.

[3] *Idem*, *Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia iubirii II*, fără editură, Alba Iulia, 1996, pp. 53-54.

[4] „Nu există decât o suferință, aceea de a fi singur", Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina Tradiției Ortodoxe*, ediția a II-a revăzută, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Asociația Filantropică Medicală Creștină Christiana, București, 1999, p. 127.

[5] Arhim. Vasilios Bacoianis, *Căsătoria. Secretele alegerii, secretele bucuriei, secretele trăiniciei*, traducere de Victor Manolache, Editura de Suflet și Editura Tabor, București, 2010, p. 14.

a celuilalt ca o realizare de sine. Bărbatul și femeia au fost creați de Dumnezeu cu o orientare structurală a unuia spre celălalt – fiecare fiind înzestrat fiziologic, psihic și duhovnicește cu atribute ce răspund setei sale de comuniune (iubire). Atracția bărbatului spre femeie și a femeii spre bărbat este înscrisă în firea lor ca *vocație.*

Sfântul Vasile cel Mare descrie atracția trupească reciprocă a bărbatului și femeii ca o înclinare a firii ce se manifestă atunci și acolo unde mintea/convingerile au optat pentru înfrânare: „Căci, vă spun eu, atracția virtuală care se află în trupul bărbatului față de femeie face ca mintea lui să-și piardă orice capacitate de judecată, în vederea împreunării imediate, deși are de întâmpinat rezistența lăuntrică a spiritului. (...) Atunci când o femeie mângâie trupul unui bărbat și invers, un bărbat pe cel al unei femei, cu toate că inima, îndrumată de mintea care reflectează asupra acestor lucruri, nu-i îndeamnă spre unirea sexuală, ei sunt aţâţați, chiar fără să-și dea seama. (...) (dacă cineva tăgăduiește că resimte această atracție) sau nu a împărtășit firea bărbătească și este o creatură ciudată, aflându-se între cele două firi (precum se spune că sunt eunucii din naștere, dacă este să credem că sunt lipsiți de patimă și indiferenți față de femei), căci spune înțeleptul: pofta famenului strică fecioria fetei. (...) Într-adevăr, deși este eunuc, el este mascul prin fire. (...) Bărbatul căruia i s-au tăiat acele părți nu devine femeie prin îndepărtarea lor, ci rămâne bărbat prin fire și fără acele părți (...) și-l încearcă în continuare dorințe pătimașe. O fecioară povestea că un eunuc care a năvălit în patul ei, a strâns-o în brațe cu poftă, lipindu-se tot de ea, și cum nu avea cu ce să-și realizeze actul pătimaș și-a folosit dinții, dovedind cu sălbăticie, prin mușcături, furia arzătoare a împreunării care se afla în carnea lui”[6].

Chemarea spre unitate și comuniune a bărbatului cu femeia nu se datorează nici culturii, nici educației și nici deciziilor psihice (ale rațiunii și ale voinței), ci este expresie a naturii umane, a faptului de a fi om chip al lui Dumnezeu. În literatura ascetică se relatează despre un tată care a îmbrățișat viața monastică împreună cu fiul său, pe când acesta era în primii ani de viață. Copilul a crescut în pustie fără să vadă chip de femeie. Ajuns la tinerețe, își în-

[6] Sfântul Vasile cel Mare, *Tratat despre adevărata curăție în feciorie*, 45, 62, 63, 61, *P.G.* XXX, 757, 798, 800, 796, *apud* Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, traducere de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, București, 1994, pp. 43-45.

soțește tatăl în cetate. Acolo a văzut întâia dată femei. Și-a întrebat părintele cine și ce fel de oameni sunt acele făpturi. „Călugări care trăiesc în lume", i-a răspuns tatăl pentru a-l feri de întrebări și frământări viclene. Tânărul a răspuns: „Să luăm cu noi în pustiu un *astfel* de călugăr, așa, pentru tovărășie!". Cuvintele tânărului nu aparțineau nici minții, nici educației, ci nevoii adânci înscrise în firea lui de actul creator al lui Dumnezeu. Grăia însăși firea lui! „Femeia este ieșită din bărbat și, prin urmare, acestuia îi lipsește ceva. El simte că are ceva lipsă și de aceea caută, cercetează, ca să afle partea lui pierdută. Dar și femeia, la rândul ei, caută să-și afle izvorul, locul, originea ei. Și, astfel, între ei există o căutare reciprocă, ascunsă, un magnetism îmbietor. În căsătorie, firea omenească își găsește plinătatea ei."[7]

Sexualitatea omului, dar al actului creator divin

În perspectiva noastră, teologhisirea asupra sexualității umane trebuie să pornească de la considerarea ei între darurile structurale ale omului „chip". Privită izolat de sensul pentru care a fost creat omul, asemănarea cu Dumnezeu, sexualitatea va fi înțeleasă doar ca o funcție corporală prin care omul rătăcește de la sensul și plinătatea existenței. Toate *devierile sexuale* nu sunt decât expresii ale devierilor antropologice, consecințe ale neintegrării acestei capacități între darurile persoanei și considerarea sexualității ca o capacitate de sine stătătoare, izolată de sensul creării omului. Corpul, cu toate funcțiile/capacitățile lui, aparține persoanei umane. Semnificația sexualității corpului trebuie căutată în semnificația persoanei. Persoana umană este structural orientată spre celălalt, spre comunicare. În substanța sa cea mai intimă, omul este marcat de capacitatea dialogică, de o tensiune interioară care îl deschide, dar îl și împinge spre celălalt. Zidit în două sexe, masculin și feminin, care la origine erau una, sexualitatea avea menirea primară de a realiza unitatea inițială. Adam și Eva se recunosc din prima clipă un singur trup („os din oasele mele și trup din trupul meu"). Sexualitatea nu este un accident secundar ce ar aparține perioadei de după păcatul originar. Natura umană a fost actualizată de la început de actul creator al lui Dumnezeu în bărbat și femeie. De

[7] Arhim. Vasilios Bacoianis, *op. cit.*, pp. 15-16.

aceea căutarea lor reciprocă pentru unire prin sexualitate reprezintă calea spre nucleul primar, constitutiv, al firii umane. Iubirea nu-i străină de sexualitate, ci mod de realizare a ei. Prin iubirea conjugală autentică în care persoana moare pentru păcat și egoism, corpul uman poate să facă experiența înduhovnicirii trupului. În acest sens, sexualitatea nu este doar o funcție/dimensiune corporală, ci și una spirituală, prin care se exprimă semnificația omului întreg, adică iubirea, relaționarea, capacitatea de a dialoga. Sexualitatea devine „limbaj" prin care se devansează sensul eshatologic al omului: unitatea firii umane. Nu trebuie uitat că trupul omului este la origine materie însuflețită de Duhul Sfânt și deci o realitate destinată comuniunii sau iubirii. Prin Duhul creator, toate capacitățile corpului au fost zidite să actualizeze, să transmită și să se realizeze prin/în iubire. Sexualitatea nu face excepție de la această menire inițială. Rostul ei era să aprofundeze eu-l în registrul depășirii de sine până la atingerea iubirii, ca dăruire întreagă către celălalt, care este sesizat ca valoare absolută și neînlocuibilă. Iubirea conjugală trebuie situată în dinamica drumului de la chip la asemănare. În dragostea conjugală se exprimă calea prin care persoana iese din singurătate și din izolarea la/cu sine și face experiența izbăvitoare a iubirii. Din acest motiv, sexualitatea se prezintă omului drept cale de mântuire (desăvârșirea în iubire) și de ieșire din sfera egoismului. În unirea conjugală soții fac experiența uitării de sine și a căutării bucuriei celuilalt. Sexualitatea înseamnă sacrificiul total al propriilor capricii și al voinței de a-și impune în vreun fel propriul eu. În acest fel sexualitatea soților devine un principiu activ de iubire agapică ce nu poate fi redus la aspectul carnal, ci la intuirea și întâlnirea celuilalt ca o valoare unică și absolută.

Sexualitatea omului după căderea lui Adam

Păcatul primordial a însemnat pervertirea firii omului sau ieșirea din firescul ei. Capacitatea sexuală a suferit și ea mutații, respectiv a început a fi trăită și experimentată în afara adevărului antropologic (asemănarea cu Dumnezeu), luând chipul unei forme de masturbare și reducându-se la înfățișarea unei realități golite de prezența, iubirea și întâlnirea celuilalt. Unirea conjugală a bărbatului cu femeia s-a transformat în „sex" adică într-un act sexual lipsit de conținut relațional și trăit doar la nivelul satisfacției pasionale

din care, adesea, persoana și taina iubirii pot să lipsească. Omenirea ieșită din Adam cel căzut din comuniunea cu Dumnezeu a pierdut atât sensul existenței în general, cât și sensul trupului îndeosebi. Viața trupului, lipsită de orientarea eshatologică, de finalismul învierii, s-a redus la mișcările și impulsurile biologice. Orice afect (capacitate) al trupului, și în mod special sexualitatea, neintegrat în dinamica înduhovnicirii sau asemănării cu Dumnezeu a devenit o cale și un chip al morții. Curvia, sau sexualitatea redusă la sex, a constituit una dintre cele mai grele poveri din istoria omenirii, întrucât a închis drumul omului spre viața autentică. În epoca modernității târzii din istoria umană, sexualitatea a fost aproape în întregime confiscată de sex. Începând cu psihanaliza lui Sigmund Freud, sexualitatea omului, ca dar creatural, a fost pervertită în pansexualism, care a decretat impulsurile sexuale drept atotputernice în iconomia persoanei umane. Toate formele de manifestare erotică – masturbarea, relațiile sexuale la orice vârstă, în orice mod și între parteneri indiferent de sex, căsătoriți sau nu – sunt nu doar permise și fără conotație morală negativă, ci forme ale normalității/virtuții[8].

Pansexualismul modern înseamnă sfârșitul iubirii. Pierderea sfinteniei din unirea conjugală a bărbatului cu femeia rezumă sexualitatea la nivelul unor simple convulsii și descărcări fiziologice. Sexologii vremurilor actuale și „specialiștii" psihologi și psihiatrii umaniști vorbesc despre iubire, despre eros și despre sexualitate

---

[8] Adrian Thatcher, *O teologie creștină a sexualității. Descătușarea sexului*, traducere de Mariana Grancea, Editura Polimark, București, 1995; cităm câteva dintre convingerile/tezele pe care autorul le propune în viziunea sa teologică pe linia feminismului și pansexualismului din modernitate: „[...] a venit momentul ca instituția căsătoriei să cuprindă și partenere lesbiene sau parteneri gay. Ea trebuie să-i cuprindă pe toți cei care o doresc și nu doar persoane heterosexuale", p. 218; „iubirea împlinită prin căsătorie, inclusiv dimensiunea ei sfântă, ar putea fi valabilă în egală măsură și pentru cuplurile lesbiene și gay angajate; (...) iubirea omenească este mai cuprinzătoare decât iubirea heterosexuală", p. 218; „bisexualii (...), oare pentru ei nu este potrivită căsătoria? Este greu să vezi cum rezistă tensiunii căsătorii în care unul dintre parteneri este angajat și într-o relație homosexuală în afara căsătoriei (...); cum îmi iubesc în egală măsură soția și partenerul bărbat?", p. 236; „este momentul să analizăm posibilitatea ca o experiență sexuală să fie respectabilă și sacră fără nici o referire la o unire pe viață care să o legitimeze", p. 242; „în cadrul căsătoriei pot exista raporturi sexuale fără iubire, după cum pot exista raporturi sexuale de iubire în afara căsătoriei (...).

doar la nivel de sex. Erotismul mass-mediei și vulgarizarea trupului prin pornografie, deși sunt propagate agresiv ca normalitate a firii, au dus la o stranie „desexualizare" a umanității. Sexul, ridicat la rang de obiect al unei triste religii, a împins pe adepții ei înspre o degradare umană în care omul a ajuns doar un trup din care sufletul/iubirea lipsește, iar mintea este pustiită și „redusă la o mentalitate de maimuță degenerată". Teologul francez Paul Evdokimov constata cu o vădită notă de amărăciune: „Obscenul se afirmă pe seama negației complice cu greșeala și descoperă viciul ascuns în inima omului. Într-o lume desacralizată, se instalează sexul demistificat, aseptizat, omniprezent. Aici nu mai este posibil să pui peste iubire un chip, ci, mai degrabă, o formă anatomică. Pentru întunecatul Faulkner, citându-l pe Shakespeare, viața se identifică cu o istorie *zgomotoasă și haotică scrisă de un idiot*"[9], iar elevația spirituală a literaturii a fost înlocuită cu simple descrieri de tehnici sexuale.

În lumea „căderii", în lumea nerestaurată de Hristos, sexualitatea a devenit „dependență de sex". Medicul Konstantin V. Zorin definește această stare astfel[10]:

A lua masa în oraș (un raport sexual al unui soț în afara căsătoriei) este uneori o alternativă mai plăcută decât să mănânci acasă", p. 248; „este necesar să depășim ceea ce s-a scris timp de secole despre nimicnicia trupului în etica creștină tradițională. Lipsa tensiunilor dualiste conferă încredere în posibilitatea afirmării caracterului benefic al plăcerii trupești. Relațiile sexuale între prietene, dacă sau când ambele consimt și sunt atente și preocupate de binele celeilalte, au tot ce le trebuie pentru a se recomanda ca fiind potrivite în acest sens... femeile prietene se ating, se strâng una pe alta la piept, se îmbrățișează, se sărută, se mângâie, își fac masaj, fac dragoste, se pipăie...", p. 254; „prieteniile însoțite de relații sexuale pot fi deosebit de potrivite printre cei mai vârstnici", p. 261; „masturbarea, excitarea sexuală a propriei persoane sau a alteia, prin stimularea cu mâna a organelor genitale, este o activitate pozitivă, plăcută, pe care numai un mod de înțelegere patriarhalist al sexualității o poate condamna", p. 272; „masturbarea, mai ales pentru bărbații și femeile care nu au altfel de manifestări sexuale, este o forță pozitivă în propria lor viață", p. 273; „concluzia despre fanteziile sexuale este similară cu cea despre masturbare (...) ea este pozitivă. Trebuie acceptat că excitarea, indiferent de ce natură, este morală, cu condiția să ducă la experiențe reciproc plăcute"; p. 281; „amatorii de pornografie sunt greu de condamnat doar pentru că-și exprimă dorința sexuală, dată de Dumnezeu, în modalități oferite cu ușurință de comercializarea unor produse specifice", p. 283.

[9] Paul Evdokimov, *op. cit.*, pp. 216-217.

[10] Konstantin V. Zorin, *În căutarea fericirii conjugale*, traducere de Eugeniu Rogoti, Editura Sophia, București, 2012, pp. 109-111.

- *dependența de sex* este acea stare bolnăvicioasă în care cel în cauză resimte relațiile intime ca o necesitate primară, atotputernică. Acestora le sacrifică totul: propria conștiință, pe cei apropiați, profesiunea, credința; în fața provocării sexuale nu poate să mai facă o alegere liberă;

- *dependența de sex* este boala în cazul căreia sexul se transformă într-un fel de drog, care devine și idee fixă în fața căreia orice încercare de împotrivire se transformă în eșec;

- *dependența de sex* este „foamea" și „setea" atotputernică după plăcerea sexuală; plăcerea sexuală este conceptual îndumnezeită și dependentul încearcă să o justifice și prin filozofie, și prin știință, și prin teologie, indiferent cât de trunchiat și decontextualizat s-ar folosi de afirmațiile acestora (vezi, în acest sens, lucrarea citată a lui Adrian Thatcher; autorul vede în plăcerea sexuală un bine absolut pentru realizarea căreia sacrifică orice morală și acomodează interpretarea Scripturii și cugetarea teologică – a se vedea *nota 8*);

- *dependența de sex* este *narcomanie* sau *dragoste narcomană* – precum alcoolicul nu poate fără doza de alcool-drog, la fel împătimitul sexual își revendică conținutul vieții din practicile sexuale (masturbare, lesbianism, homosexualitate, curvie, preacurvie, pedofilie etc.) care-i oferă doza-drog de plăcere;

- *dependența de sex* poate fi recunoscută în: contacte sexuale întâmplătoare cu persoane puțin cunoscute sau aproape necunoscute; relațiile homosexuale; utilizarea serviciilor oferite de prostituate; utilizarea serviciilor sexuale oferite prin telefon; atracția și folosirea pornografiei (scene erotice și filme pornografice); practicarea cibersexului; autosatisfacerea sexuală; fantezii cu scene erotice și perversiuni sexuale.

Sexualitatea maritală

În slujba Cununiei se rostește o rugăciune în care preotul cere lui Dumnezeu „nuntă cinstită, pat neîntinat, viață fără prihană, bună înțelegere sufletească și trupească". Textul sugerează că în căsnicie sexualitatea soților este sfântă, curată și fără prihană: „Nunta este cinstită și patul neîntinat" – glăsuiește *Canonul cel Mare* ce se citește la slujba *Pavecerniței* din Săptămâna Întâi a Postului Mare – „că Hristos pe amândouă le-a binecuvântat..."[11]. Tradiția

[11] Sf. Andrei Criteanul, *Canonul cel Mare*, Cântarea a 9-a, marți în săptămâna întâi a Postului Mare, Triod.

teologică răsăriteană glăsuiește în același fel. Sfântul Grigorie Teologul scria: „Încă nu sunteți căsătoriți trupește? Sunteți curați și după căsătorie. Însumi mă fac răspunzător de aceasta. Eu însumi vă voi cununa; eu însumi voi împodobi mireasa. Nu defăimăm nunta [...] voi urma pe Hristos Care cinstește cununia cu prezența Sa”[12]. Ba, mai mult, Sfântul Ioan Gură de Aur, apărând sfințenia și castitatea soților în urma unirii conjugale, afirmă că *în sine* împreunarea trupească nu trebuie privită ca păcat nici chiar în legăturile de curvie și de preacurvie, întrucât păcatul rezidă în *modul* nelegiuit al folosirii sexualității și *nu în actul* unirii celor doi ca atare. „Curvarul, scrie Sf. Ioan Gură de Aur, nu este singurul necurat, ci și alții mai mult decât el, mai ales preacurvarul. Dar amândoi sunt necurați nu pentru împreunare – căci socotind astfel, ar însemna că bărbatul ce se însoțește cu femeia sa ar fi necurați –, ci pentru nedreptatea și lăcomia făptuirii și pentru vătămarea adusă aproapelui... Deci curvarul nu este necurat pentru împreunare, ci pentru felul săvârșirii, care batjocorește pe femeie; iar aceștia unii pe alții se batjocoresc (se instrumentalizează, se obiectualizează n.n.) răsturnând rânduielile firii”[13]. În același fel afirmă și *Așezămintele Sfinților Apostoli*: „Deci bărbatul și femeia lui, când se însoțesc în căsnicie legiuită, sculându-se unul de la altul se pot ruga fără de oprelişte și fără a se spăla sunt curați. Însă oricine ademenește și desfrânează cu femeia altui bărbat, ori desfrânează cu o curvă, când se scoală de lângă aceasta, chiar de s-ar și spăla cu întregul ocean și cu toate râurile, nu poate fi curat”[14]. Prin urmare, iubirea trupească în căsnicia legiuită, iubirea ca „limbaj al trupurilor” nu are nimic necurat în ea, ci, dimpotrivă, este o plinire și o adâncire a unității familiei. Copiii apar ca rod firesc și sunt primiți ca dar și binecuvântare de la Dumnezeu.

Afirmația Sfântului Grigorie Teologul cu referire la legăturile trupești ale soților *sunteți curați și după căsătorie* reprezintă linia teologică generală a Părinților bisericești răsăriteni cu privire la sexualitatea maritală. Ea este numită *castitate conjugală* și este considerată *fecioria* celor căsătoriți. Rugăciunea a 2-a a Cununiei cere lui

[12] Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvânt despre Sfântul Botez*, XVIII, în *P.G.* 36, col. 381 B-C, *apud* David și Mary Ford, *Căsătoria – cale spre sfințenie. Viețile sfinților căsătoriți*, traducere de Constantin Făgețeanu, Editura Sophia, București, p. 23.

[13] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântul al 3-lea la Tit*, în *P.G.* 62, col. 682 B, *apud* David și Mary Ford, *op. cit.*, p. 23.

[14] *Așezămintele Sfinților Apostoli*, VII, *apud* David și Mary Ford, *op. cit.*, p. 23.

Dumnezeu să-Și aducă aminte de miri/soți precum Și-a *adus aminte de Enoh, de Sem și de Ilie*, cei care au fost înălțați cu trupul la cer. Apelul *anamnetic* la aceste personaje biblice trimite *și* spre ideea că legătura trupească a soților se înscrie în procesul înălțării firii umane la cer prin înduhovnicirea trupului. Cu alte cuvinte, sexualitatea maritală nu este văzută într-un simplu registru biologic ce privește înmulțirea speciei, ci aparține libertății persoanei. Intimitatea conjugală a soților aparține drumului de la *chip la asemănare.* În teologia hrisostomică, unirea conjugală a soților este o *întărire pe drumul spre destinul nemuritor al omului, odihnă simțurilor, sfințire până la rădăcina firii*: menirea unirii soților, pe lângă „misiunea sublimă de a răspândi viața, este sfințirea. Dacă două ființe nemuritoare se unesc pentru moment pe pământ, o fac pentru a se întări reciproc în drumul lor spre destinul nemuritor. Căsătoria este un port împotriva furtunii patimilor, un refugiu împotriva salturilor cărnii și ale păcatului. Degradarea omenească este adâncă; omul nu-și poate stăpâni simțurile sale. Dacă Dumnezeu nu-i dă un mijloc de-a îmblânzi acest monstru, el va fi devorat de el. Acest mijloc este unirea legitimă a bărbatului cu femeia. Că omul are soția sa; el îi arată iubirea pe care o are în inimă; potolește în ea arderile naturii fugare; el n-o are decât pe ea și decât cu ea și în ea se sfințește el până la rădăcinile patimilor sale. (...) Căsătoria ne este dată de la Dumnezeu pentru ca punând într-o soție afecțiunea inimii și odihna simțurilor, să nu ne dedăm la necinste și la dezordinile iubirii libere"[15]. Intimitatea conjugală a soților nu este doar o dorință a simțurilor trupești. Ea aparține persoanelor angajate într-o iubire care trece dincolo de limbajul trupurilor – *e ca și cum ai lua partea cea mai curată dintr-un aur și ai amesteca-o cu alt aur*, spune Sfântul Ioan Hrisostom. Unirea trupească a soților ține de decizia liberă și iubitoare a celor doi care angajează partea cea mai profundă din registrul persoanei umane.

Asceza în cadrul sexualității maritale

Apostolul Pavel sfătuiește soții creștini să nu se înfrâneze de la legăturile trupești decât pe motiv de post și rugăciune, pe o perioadă determinată și prin reciprocă înțelegere: *Bărbatul să-i dea femeii iubirea*

[15] *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, traducere din limba franceză, Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2002, pp. 242, 245.

datorată, asemenea și femeia bărbatului. Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia. Să nu vă lipsiți unul de altul, decât cu bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea, și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească satana, din pricina neînfrânării voastre (I Corinteni 7, 3-5). Sfântul Ioan Gură de Aur dezvoltă îndemnurile Sfântului Apostol Pavel prin câteva precizări:

- Orice înfrânare a soților de la comuniunea conjugală trebuie să fie *din/cu bună învoială, altfel înfrânarea se transformă într-o cale spre adulter:*

„A poruncit Hristos prin Pavel să nu se lipsească unul de altul decât prin bună înțelegere. Dar unele femei, din o așa-zisă dragoste de evlavie și de înfrânare, îndepărtându-se de bărbații lor, cu gând că fac faptă de evlavie, au împins pe bărbații lor la desfrânare. Gândește-te cât de mare este răul acesta! Aceste femei se supun unei atât de mari osteneli tocmai ca să fie învinuite că au săvârșit cele mai mari păcate, ca să-și atragă asupra lor cea mai grea osândă și să împingă pe bărbații lor în prăpastia pierzării”[16]. Din refuzul relației conjugale sub pretextul evlaviei din partea soției „se nasc mari rele, căci și preacurviile și curviile, și chiar stricarea caselor de aici se trag de multe ori. Dacă având pe femeile lor și încă curvesc, apoi cu atât mai mult vor face așa dacă sunt lipsiți de această mângâiere. (...) De ce te miri dacă el din această pricină curvește, sau dacă nu curvește, apoi este posomorât, veșnic tulburat, veșnic în luptă și pricinuind femeii mii de neajunsuri? Care este folosul postului și al înfrânării, dacă dragostea este sfâșiată? Nici unul!”[17];

- Asceza conjugală este necesară *sporirii vieții duhovnicești* a soților întrucât eliberează mintea și inima de pătimirea din pofte:

„Cel care se roagă cum se cuvine, cel care postește trebuie să alunge de la el toată pofta lumească, toată grija, toată voioșia, să-și adune gândurile din împrăștiere și să se adune în sine în-

[16] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Omilii la Matei”, Omilia LXXXVI, IV, traducere de Dumitru Fecioru, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 23, EIBMBOR, București, 1994, pp. 970-971.

[17] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei întâi către Corinteni*, traducere de Theodosie Athanasiu, Editura Oxonia, 1847, revizuită de Constantin Făgețean, Editura Sophia, București, 2005, pp. 189-190.

suși. Așa să se apropie de Dumnezeu! Pentru asta este postul, pentru ca să taie toate grijile sufletului, pentru că împiedică mintea de a mai trândăvi, de a mai umbla încoace și încolo și o face să se întoarcă spre ea însăși. Această idee o strecoară cu dibăcie și Pavel, pentru a-i face pe credincioși să se abțină de la împreunare, folosindu-se de cuvinte foarte potrivite. N-a mai spus: să nu vă lipsiți unul de altul ca să nu vă pângăriți, ci: ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea. Prin urmare, Pavel, prin aceste cuvinte, arată că legătura trupească a unui bărbat cu femeia sa nu-l duce la necurăție, ci-l face să nu se mai îngrijească de cele duhovnicești"[18];

- Legătura trupească a soților *nu poate fi considerată întinare și păcat* chiar dacă are loc în post și în alte vremuri în care Biserica se află în asceză[19].

„Omul neînfrânat, omul ahtiat după plăceri, omul care nu se abține de la femeia sa nici în vremea postului, nici în alte vremuri asemănătoare, nu-i pedepsit (nu cade sub incidența vreunui canon), dar nici nu-i lăudat. Pavel a făcut pogorământul acesta atât de mare celor căsătoriți din pricina slăbiciunii voinței noastre, din pricina lipsei de atenție asupra noastră înșine"[20]. Înfrânarea soților de la intimitatea trupească ține de integrarea euharistică a vieții de familie. Pentru ca scopul căsătoriei, desăvârșirea în iubire/sfințenie a soților, să fie atins este necesar ca viața lor familială să fie axată pe Euharistie. Aceasta înseamnă că sexualitatea lor trebuie să fie integrată permanentei pregătiri pentru împărtășire și participare la Jertfa liturgică. Observăm că între Euharistie și intimitatea trupească a soților *nu* este incompatibilitate și excludere. Dacă ar fi așa, ar însemna că sexualitatea umană este un rău în sine (părere pe care Biserica a condamnat-o canonic). Problema trebuie înțeleasă pe coordonata antropologiei creștine, respectiv raportând-o la sensul/finalitatea trupului (ca și a lumii materiale în genere).

---

[18] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Despre feciorie", 30-31, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor*, traducere de Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2001, pp. 48-49.

[19] „Dacă ești atât de robit plăcerilor, dacă ești atât de ușuratic, încât ai mereu nevoie de femeie, încât pofta ți-e mereu trează, fii împreună cu femeia!", Sfântul Ioan Gură de Aur, „Despre feciorie", 34, în vol. *Despre feciorie*..., p. 54.

[20] *Idem*, „Despre căsătoria a doua a văduvelor", 5, în vol. *Despre feciorie*..., p. 175.

Sensul trupului pământesc este devenirea lui în/ca trup duhovnicesc. Toate înfrânările trupești – postul, privegherea, îmbrăcămintea, asceza simțurilor, rugăciunea cu formele ei trupești (închinăciunea, metania, statul în picioare, îngenuncherea), renunțarea la plăcerile din simțuri, și altele – sunt subordonate perspectivei sporirii Duhului în vasul de lut al trupului. Formele de asceză trupească nu constituie modalități de luptă împotriva trupului, ci căi prin care iraționalitatea pătrunsă în om este înlăturată pentru a face loc vieții nemuritoare a Duhului Sfânt în trupul și sufletul omului. Astfel înfrânarea sexuală a soților, ca și toate formele de asceză trupească în vederea Euharistiei devin *mărturisirea credinței* că viața trupului și a sufletului izvorăște din Dumnezeu/Împărtășanie și depinde întâi de Duhul Sfânt/Împărăția lui Dumnezeu și abia secundar de realitățile lumii create. Lipsa ascezei trupești fortifică și pervertesc instinctele trupului și-l scot din posibilitatea înduhovnicirii lui;

- *Înfrânarea sexuală a soților* trebuie să fie pentru *perioade potrivite firii fiecărei perechi familiale.*

Deși există zile și timpuri rânduite de înfrânare de la legăturile trupești ale soților (zilele de post, sâmbăta și Duminica și preziua Praznicelor și a sărbătorilor), totuși din regula generală fiecare căsnicie împlinește după putere. O regulă inflexibilă nu zidește nici viața duhovnicească și nici dragostea dintre soți. Măsura trebuie stabilită în funcție de neputința celui mai slab duhovnicește. Sfântul Ioan Gură de Aur scrie în acest sens: „Ce să fac dacă bărbatul meu nu-și poate stăpâni poftele, iar eu vreau să mă înfrânez? – Trebuie să te pleci neapărat poftelor lui! Chiar dacă n-ai vrea să faci aceasta, dulcele lanț al căsătoriei, ce te încătușează, te târăște după poftele soțului și te trage către cel cu care dintru început te-ai legat; dacă te împotrivești și rupi lanțul, nu numai că nu scapi de lanțuri, dar mai ești și deplin pedepsită. Femeia care vrea să se înfrâneze fără voia bărbatului ei nu numai că pierde răsplata înfrânării, dar va da socoteală înaintea lui Dumnezeu și de căderea lui în adulter și va fi mai vinovată decât bărbatul ei. Pentru ce? Pentru că, lipsindu-l de legăturile trupești la care îi dă dreptul legea căsătoriei, l-a împins spre prăpastia desfrânării. Dacă unei soții nu-i este îngăduit să trăiască în înfrânare nici măcar scurtă vreme

fără voia bărbatului ei, poate fi, oare, iertată soția care lipsește necontenit pe soțul ei de ușurarea pe care i-o dă căsătoria?"[21];

- Înfrânarea soților de la legăturile trupești trebuie *să fie de scurtă durată*, pentru a nu da prilej ispitei satanei să întineze conștiința acestora:

„Trebuie să spunem că vicleniile și cursele diavolului sunt și pentru unii, și pentru alții, și pentru cei căsătoriți, și pentru cei ce trăiesc în feciorie. După părerea mea, pe cei căsătoriți nici nu-i supără diavolul; diavolul știe bine că au alături de ei un loc de scăpare. Dacă simt că sunt atacați cu mai multă tărie, pot îndată să se refugieze în port. De altfel fericitul Pavel nu-i lasă să se îndepărteze prea mult de țărm; îi sfătuiește să se întoarcă la țărm când obosesc, îngăduindu-le să fie iarăși împreună"[22].

Sexualitatea maritală şi naşterea de copii

De-a lungul slujbei Cununiei, preotul îi cere lui Dumnezeu în mod repetat ca legătura trupească a soților să fie binecuvântată cu *rodirea pântecelui*: „să li se dăruiască bucuria nașterii de prunci buni..."; „dragoste unuia către altul întru legătura păcii, dar de prunci, semințe cu viață îndelungată..."; „dă-le lor roadă pântecelui, prunci buni și bună înțelegere sufletească și trupească"; „încununează-i într-un trup; dăruiește-le lor roadă pântecelui, dobândire de prunci buni"; „și tu, mireasă... să te înmulțești ca Rahela, veselindu-te în pace cu bărbatul tău, și păzind rânduielile Legii, că așa a binevoit Dumnezeu"; „să vă dea vouă viață îndelungată, naștere de prunci buni...". Prin urmare, unul dintre rosturile căsătoriei este și acela al nașterii de prunci. „Într-adevăr", scrie Sfântul Ioan Gură de Aur, „căsătoria a fost lăsată de Dumnezeu pentru nașterea de copii. Dar a fost lăsată de Dumnezeu și pentru o altă pricină, cu mult mai mare, anume ca să stingă aprinderile firii noastre"[23].

Gândirea iudaică, sprijinită pe cartea Genezei, a considerat că unica rațiune a căsătoriei este nașterea de copii. Înmulțirea neamului omenesc printr-un număr cât mai mare de copii în fiecare

[21] *Idem*, „Despre feciorie", 47-48, în vol. *Despre feciorie...*, pp. 86-87.
[22] *Ibidem*, p. 52.
[23] *Idem*, „Despre feciorie", 19, în vol. *Despre feciorie...*, p. 33.

familie justifica deplin atât existența căsătoriei, cât și a relațiilor conjugale dintre soți. Iar acolo unde nașterea copiilor întârzia ori nu era cu putință, subterfugiile, chiar imorale, erau îndreptățite și justificate inclusiv religios. Astfel dreptul Avraam apelează la roaba sa Avgar, substituind-o pe soția sa Sara, pentru a-i naște urmași, iar Moise aprobă pentru popor și impune căsătoria de levirat. Aceste practici sunt legate atât de lipsa unei idei clare în Vechiul Testament asupra vieții veșnice, cât și de speranța nașterii unui Mesia/Izbăvitor în sânul poporului ales. Iudeul Vechiului Testament nutrea o foarte vagă nădejde într-o supraviețuire personală după viața pământească (cel mult sub forma unei umbre de viață în șeol), motiv pentru care singura prelungire a vieții era pe pământ prin nașterea de copii. Iar Mesia era văzut ca un personaj ce trebuia să vină în lume pe cale firească, prin naștere dintr-o legătură conjugală a unor soți, ceea ce a generat ideea că familia fără de prunci era lipsită de binecuvântarea lui Dumnezeu.

Gândirea aceasta, a subordonării rostului familiei și a legăturilor trupești ale soților strict procreării, a avut un larg ecou și în lumea creștină. Scriitorii bisericești răsăriteni și apuseni, și *îndeosebi teologia creștină apuseană*, au îmbrățișat ideea caracterului temporal al familiei și, în consecință, au formulat o evaluare peiorativă asupra sexualității maritale. Fericitul Augustin a îndreptățit teza, exprimată de Tertulian, a legăturii dintre păcatul primordial și sexualitatea soților. Plăcerea trupească din unirea conjugală a soților este rea în sine întrucât reprezintă forma degradată a iubirii și rezultatul căderii în păcat a lui Adam[24]. Pofta trupească *trebuie să fie doar tolerată în familie, întrucât este un rău provenit din păcatul originar.* Copiii care se nasc din legătura conjugală sunt făpturi din lume, ai lumii, și nu sunt născuți din Dumnezeu. Căsătoria și relația conjugală a soților trebuie tolerate doar pentru că mențin neamul omenesc.

Creștinismul ortodox se disociază atât de perspectiva iudaică, cât și de cea augustiniană, considerând sexualitatea soților pe coordonatele prezentate mai sus. Nașterea de copii este văzută pe linia

[24] „La Augustin concupiscența este opusul iubirii; dorința trupească degradează bucuria față de oameni și lucruri, deoarece aceștia nu sunt iubiți în raport cu Dumnezeu. O astfel de dorință nu este decât consecința căderii în păcat (deci este ceva rău prin definiție, în contextul gândirii lui Augustin) și se face cunoscut prin lege". J.C. O'Neill, „Concupiscentia", în vol. Alan Richardson și John Bowde, editori, *Un nou dicționar de teologie creștină*, Londra, SCM Press, 1983, p. 116.

scopului căsătoriei: mântuirea sau desăvârșirea în sfințenie/iubire a soților. Consfințită de harul Cununiei, iubirea dintre bărbat și femeie își găsește plinătatea în procreare. Copilul este darul sfânt al iubirii soților, angajați în dinamica devenirii de la *chip* la *asemănare*, în care actul creator și sfințitor al lui Dumnezeu este intrinsec. De aceea copilul este întotdeauna, în mod primar, darul lui Dumnezeu Care, prin actul creării unei noi făpturi, inițiază în lume o nouă și fericită existență[25]. „Copilul este subiectul iubirii conjugale, iubire în care zace dorul după veșnicie. Izvorând nemijlocit din puterea divină, procreația nu mai aparține speciei, în sensul firii căzute, ci persoanei. Prin copil, viața personală a celor doi soți crește, își îmbogățește sensul, justificându-se ca o nouă legătură pe care o primește comuniunea permanentă dintre amândoi. Dar, totodată, și ca pe o nouă legătură cu Dumnezeu. Iubirea conjugală apare, astfel, drept o multiplicare a existenței după modelul divin: o nouă icoană a lui Dumnezeu își face loc pe pământ. În această perspectivă, orice naștere înseamnă o treaptă spre spiritualizare, o revărsare de raze din frumusețea de Sus, o nouă împărtășire din lumina pură a cerului care pătrunde în casa părinților ca să lămurească hotarele Împărăției lui Dumnezeu în lume. Sinteză a două inimi, a două puteri de viață, a două voințe de depășire de sine, copilul este calea deschisă spre veșnicie."[26] Copilul este chipul concret și deplin al iubirii soților și, deopotrivă, actul creator și absolut iubitor al lui Dumnezeu Care Se arată pe Sine, în fiecare nou-născut, *chip* văzut în lume. Deși procreația este binecuvântarea lui Dumnezeu, totuși ea nu este socotită scopul principal al familiei. Gândirea ortodoxă nu reduce familia la un scop utilitarist: înmulțirea neamului omenesc. Dimpotrivă, copiii pot lipsi din familie fără ca rostul ei să fie știrbit în vreun fel. Aceasta pentru că unirea bărbatului cu femeia sa în Taina Cununiei este după imaginea unirii

[25] „Aceasta nu este nicidecum prin faptul că Dumnezeu, deplinătatea absolută, a adus la existență creaturile Sale, este pentru ca aceste creaturi să fie fericite de a avea parte de asemănarea Sa și pentru a se bucura El Însuși de bucuria creaturilor Sale, în timp ce ele se inspiră în mod inepuizabil de Cel nesfârșit", Maxim Mărturisitorul, *O sută de capete despre iubire*, III, 16, în *P.G.* 90, 434, *apud* Ilie Moldovan, *Darul sfânt al vieții și combaterea păcatelor împotriva acestuia, aspecte ale nașterii de prunci, în lumina Moralei Ortodoxe*, EIBMBOR, București, 1997, p. 12.

[26] Ilie Moldovan, *op. cit.*, pp. 12-13.

dintre Hristos și Biserică[27]. Altfel spus, menirea familiei este aceea de a deveni biserica ce se unește cu Hristos, sau firea umană ce devine asemenea Creatorului prin unirea cu Acesta în Hristos prin Duhul Sfânt. Mulți Părinți și scriitori bisericești, mai ales din secolul al IV-lea, afirmă că procrearea în familia creștină nu este o exigență absolută. Porunca: *Creșteți și vă înmulțiți*, este interpretată de ei în sens alegoric, ca o chemare la creștere duhovnicească și înmulțire a virtuților. Pentru ei, lumea era deja plină de oameni, iar sfârșitul ei, aproape. De aceea, ei nu îndeamnă la procreare, ci, dimpotrivă, la feciorie, care anticipează starea din Împărăția cerească, a cărei venire nu putea să întârzie multă vreme. Nașterea de fii, de altfel, nu li se părea ca singura justificare a căsătoriei și nici ca principala ei rațiune de a fi. Bunăoară Sfântul Ioan Gură de Aur, pe linia teologiei pauline, privește unirea soților drept o *taină* analogă unirii dintre Hristos și Biserica Sa. El socotește familia drept o mică biserică, alcătuită, în lipsa copiilor, doar din cei doi soți: „Să vă fie casa o biserică alcătuită din bărbați și din femei. Iar dacă e să nu fie decât un bărbat și o femeie, aceasta nu-i o piedică"; „familia este o mică biserică"[28]. Sfântul Ioan afirmă că în Vechiul Testament scopul căsătoriei pare a fi fost redus la procreație, dar crede că acest scop, cândva principal, a devenit, în lumina Noului Testament, unul secundar. El invocă în această privință mai multe argumente:

- devenit muritor, în urma păcatului strămoșesc, omul a fost așezat sub pavăza căsătoriei pentru ca neamul omenesc să nu se stingă; or, astăzi, spune Sfântul Părinte, acest scop nu mai este primordial, pentru că:

• pământul, altădată nelocuit și gol, s-a umplut de mulțime de oameni;

• prin iconomia mântuitoare a lui Hristos, oamenilor le-a fost dată nădejdea învierii, nemaicăutând de acum înainte să-și înveșnicească neamul doar prin urmași;

---

[27] „Nunta este o mare taină. Unirea dintre bărbat și femeie este închipuirea unirii dintre Hristos și Biserică... Căsătoria nu este o afacere, ci o comuniune de viață", Sfântul Ioan Gură de Aur, *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filioreanu, Editura Egumenița, 2002, p. 364.

[28] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia despre căsătorie. Din Comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale,* traducere de Hancheș Marcel, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2004, p. 102.

• acum există și alt soi de fii, pentru care nu este nevoie de mijlocirea căsătoriei, și anume fiii duhovnicești;

- un alt motiv, pentru care căsătoria nu mai poate fi privită ca având drept unic scop procreația, este existența familiilor în care unul dintre soți este steril și care totuși s-au folosit în chip legiuit de căsătorie; în acest sens stau mărturie mai multe personaje biblice care au dobândit copii nu prin capacitățile firii, ci prin intervenția proniatoare minunată a lui Dumnezeu;

- teologic, Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că nu puterea căsătoriei menține neamul omenesc, ci cuvântul Domnului spus la început: *Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul* (Facerea 1, 28). Sistemul poligam al Vechiului Testament răspundea perfect acestei porunci, în vreme ce căsătoria în sens strict (monogamă) nu exista, ea apărând o dată cu Noul Testament, atunci când pământul era deja plin de oameni.

Așadar, în perspectiva hrisostomică, scopul căsătoriei nu este subordonat procreației. Pe lângă desăvârșirea în iubire/sfințenie a soților, care reprezintă sensul familiei, mai există un alt scop care prevalează în fața procreației: acela de a fi un *port* împotriva desfrânării și de a permite celor care nu pot să se înfrâneze deplin, adoptând condiția monahală sau cea a celibatului, să rămână totuși în *curăție* sau *castitate.* În acest sens, legătura conjugală a soților este și o piedică pentru desfrânare, dar mai ales *odihnă și sfințire a simțurilor* până la rădăcina firii trupești. Reamintim în acest sens cuvintele Sfântului Ioan: „La ce folosește căsătoria și pentru care motiv a lăsat-o Dumnezeu? Ascultă ce spune Pavel: *Din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa* (I Corinteni 7, 2). [...] Pentru ce? Ca să ne ferim de desfrânare, ca să stingă aprinderea poftei, ca să trăim în curăție și să bine plăcem lui Dumnezeu mulțumindu-ne cu femeia noastră. Iată ce ne dăruiește căsătoria, iată ce roade aduce, iată care este folosul ei. [...] Singurul motiv pentru care se cuvine să ne îndreptăm spre căsătorie este fuga de păcat, ferirea de desfrânare; și acesta trebuie să fie scopul ei, să ne țină în curăție"; „într-adevăr, căsătoria a fost lăsată de Dumnezeu pentru nașterea de copii. Dar a fost lăsată și pentru o altă pricină, cu mult mai mare, anume ca să stingă aprinderile firii noastre. Martor îmi este Pavel, care spune: *Din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa*. Prin urmare, căsătoria n-a fost lăsată pentru nașterea de copii. Pavel poruncește credincioșilor să se căsătorească, dar nu cu scopul principal

de a da naștere la mulți copii. Atunci pentru ce? *Ca să nu vă ispitească satana*, răspunde Pavel. Mai departe, Pavel nu le spune credincioșilor: dacă doresc să aibă copii, să se căsătorească! Dar ce le spune? Le spune: *Dacă nu se pot înfrâna, să se căsătorească*. La început căsătoria avea aceste două pricini: nașterea de copii și potolirea poftelor. În urmă însă, după ce s-a umplut de oameni pământul, marea și toată lumea, căsătoria nu mai are decât o pricină pentru a exista: îndepărtarea desfrâului și a desfrânării. Căsătoria este de mare folos pentru cei care [...] nu-și pot stăpâni trupul. [...] Pentru aceștia deci căsătoria este de mare folos, căci îi scapă de necurăție [...] și le dă putința să trăiască în sfințenie și castitate"[29].

[29] Sfântul Ioan Gură de Aur, „Despre feciorie", 19, în vol. *Despre feciorie*..., pp. 33-34.